

ASN Bank Beleid

over goed bestuur en ethisch handelen
van ondernemingen

Inhoudsopgave

A	Inleiding	5
B	Toepassing van het duurzaamheidsbeleid	7
C	Duurzaamheidscriteria voor ondernemingen	8
C.1	Samenstelling en beloning bestuur	8
C.2	Gedragsregels en ethisch handelen	10
C.3	Corruptie	11
C.4	Respect voor lokale rechtsorde	12
C.5	Belastingontduiking en belastingontwijking	13
C.6	Lobbyactiviteiten en politieke bijdragen	15
C.7	Transparantie	16
C.8	Ketenbeleid	17
D	Eigen bedrijfsvoering en bestuur	18

A Inleiding

Mensenrechten, klimaat en biodiversiteit zijn de pijlers van ons duurzaamheidsbeleid. Samen bestrijken deze pijlers bijna alle onderwerpen die van belang zijn bij alles wat wij doen. Onder meer bij de selectie van onze financieringen en beleggingen:

- mensenrechten: hoe gaan we via onze financieringen en beleggingen om met mensen?
- klimaat: hoe dragen onze financieringen en beleggingen bij aan bescherming van het klimaat?
- biodiversiteit: hoe gaan we via onze financieringen en beleggingen om met milieu en natuur?

Naast deze drie pijlers is er nog een thema belangrijk bij de selectie van financieringen en beleggingen. Dit thema is 'bestuur' (*governance*).

Van oorsprong is bestuur bij ondernemingen¹ (*corporate governance*) niet opgezet vanuit ethisch besef. Onder bestuur vallen onderwerpen zoals de verantwoordelijkheden van bestuurders, de bestuursstructuur en de rechten van de aandeelhouders.² Hoewel er ondernemingen zijn die corporate governance onder maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) plaatsten, is corporate governance in veel gevallen ook wettelijk verplicht.³ Anders dan de wat meer traditionele benadering van corporate governance, kan bestuur ook van een ethische en duurzame kant benaderd worden. Hierbij is het belangrijk dat ondernemingen op een rechtvaardige, nette manier zaken doen. We verwachten dat zij zich minimaal verplichten lokale en internationale wet- en regelgeving te respecteren. Tevens verwachten wij dat zij uit eigen beweging integer handelen en dit verankeren in beleid en processen ook op onderwerpen die niet in wet en regelgeving zijn vastgelegd.

Beschrijving en belang van bestuur

Bestuur is een zeer algemeen begrip. Het verwijst naar alle processen van besturen, ongeacht de soort organisatie. Dit kunnen onder meer landen⁴, internationale organisaties, ondernemingen en semioverheden zijn. Goed bestuur is belangrijk omdat het leidt tot vertrouwen in het bestuur, ongeacht of het gaat over het bestuur van een land of van een onderneming. Goed bestuur gaat niet zozeer over het nemen van de 'juiste' beslissingen, maar over het best mogelijke proces om deze beslissingen te nemen.⁵

Wij richten ons in dit beleidsstuk primair op ondernemingen. Voor ondernemingen is goed bestuur, oftewel een verantwoord ondernemingsbestuur, geen nieuw thema. Wat eronder verstaan wordt, is wel onderhevig aan maatschappelijke verandering. De laatste jaren staat goed bestuur hoger op de agenda. Dat komt enerzijds doordat de verantwoordelijkheid van ondernemingen toeneemt. Dit is het gevolg van de mondialisering. Daardoor hebben zij de laatste decennia meer invloed gekregen in een groter geografisch gebied, alsmede een grotere (maatschappelijke) rol.⁶ Ondernemingen zijn niet alleen verantwoordelijk voor de impact van hun eigen activiteiten op de samenleving, maar ook voor de impact van de ondernemingen in hun keten. Anderzijds is goed bestuur hoger op de agenda gekomen doordat de maatschappij steeds meer verwacht van ondernemingen. De digitalisering maakt het gemakkelijker voor consumenten, werknemers en andere belanghebbenden (*stakeholders*) om direct actie te ondernemen tegen een onderneming.⁷

¹ Definitie van 'onderneming': ondernemingen kunnen zowel (beursgenoteerde) organisaties met een winstoogmerk zijn als non-profitorganisaties, semioverheid etc. Voor ons is vooral de afbakening van een onderneming van belang. Daarvoor hanteren wij de boekhoudkundige grenzen: tot een onderneming behoort alles wat die onderneming in de balans moet opnemen.

² Cheffins, B.R., Januari 2012, *The History of Corporate Governance*, p. 1.

³ Zie voor een overzicht van de *corporate governance codes* (wetgeving): http://www.ecgi.org/codes/all_codes.php.

⁴ Wij hanteren de term 'landen', maar daar kunt u ook 'staten' voor lezen. De laatste term is formeel correcter, omdat de staat de vertegenwoordiging van de macht is. Voor de leesbaarheid hanteren wij echter de term 'landen'.

⁵ <http://www.goodgovernance.org.au/about-good-governance/what-is-good-governance/>.

⁶ The Institute of Chartered Accountants in Australia, Mei 2013, *Why ethics matter to your bottom line*, p. 5. ; Eerlijke Bankwijzer, 2014, 14e update, p. 24.

⁷ The Institute of Chartered Accountants in Australia, Mei 2013, *Why ethics matter to your bottom line*, p. 5.

Wat verstaan wij onder 'het bestuur'?

Hoe een onderneming haar bestuur inricht, is vaak afhankelijk van het land waar zij is gevestigd. Grofweg valt 'het bestuur'⁸ van een onderneming als volgt in te delen:

- het uitvoerende bestuur, namelijk de directie van een onderneming;
- het toezichthoudende bestuur, namelijk de raad van commissarissen.

Voor het toezichthoudende bestuur zijn twee modellen te onderscheiden⁹:

1. het *one-tier*-bestuursmodel, waarbij de raad bestaat uit zowel uitvoerende als niet-uitvoerende bestuurders. De niet-uitvoerende bestuurders hebben de rol van toezichthouders.
2. het *two-tier*-bestuursmodel, dat bestaat uit twee organen: een bestuur (*management board*) dat zich bezighoudt met uitvoerende taken, en een raad van commissarissen (*supervisory board*) die toezicht houdt.

Het one-tier-model komt voor in de meeste landen, waaronder de VS en het Verenigd Koninkrijk. Het two-tier-bestuursmodel komt bijvoorbeeld voor in Duitsland. In sommige landen, zoals Nederland, kunnen ondernemingen zelf kiezen welk van de twee modellen ze gebruiken.

Wij hechten belang aan goed bestuur. Uitwassen, zoals corruptie en schending van lokale wetten en regels, brengen de stabiliteit van een onderneming op de lange termijn in gevaar. Ook voor het implementeren van goed duurzaamheidsbeleid is het van belang dat het bestuur goed functioneert. Bovendien kunnen uitwassen grote maatschappelijke gevolgen hebben. Zo wordt geschat dat corruptie de economie van de Europese Unie 120 miljard euro per jaar kost¹⁰, dat er wereldwijd meer dan 1 miljard US-dollars wordt betaald aan steekpenningen en dat de kosten van corruptie meer dan vijf procent van het wereldwijde bruto binnenlands product bedragen.¹¹

Wat is goed bestuur?

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en de Verenigde Naties (VN) hebben beide beginselen voor *corporate governance* opgesteld.¹² Hierin komen onder meer de volgende onderwerpen aan de orde:

- openheid en transparantie, onder andere over de doelstellingen van ondernemingen en over hun financiële en operationele prestaties;
- naleving van wet- en regelgeving, oftewel respect voor de lokale rechtsorde;
- structuur, beloning en samenstelling van het bestuur; een onderwerp om op te letten bij de samenstelling is bijvoorbeeld de aanwezigheid van onafhankelijke bestuursleden;
- ethisch beleid en de ondersteunende structuur hiervoor;
- de rechten van aandeelhouders: hieronder valt onder andere hun deelname aan het beslissingsproces over fundamentele zakelijke veranderingen en de benoeming van bestuursleden;
- gelijke behandeling van aandeelhouders, waaronder minderheids- en buitenlandse aandeelhouders;
- de rol en rechten van belanghebbenden.

Wij baseren onze criteria voor bestuur op de uitgangspunten van verschillende (inter)nationale organisaties, zoals de OESO, de VN, het VN Global Compact en het Global Reporting Initiative (GRI). De meeste definities die wij in dit beleidsstuk hanteren zijn gebaseerd op de definities van Transparency International. De definities op het gebied van belastingontduiking zijn gebaseerd op de OESO. Op relevante plaatsen in de tekst staan voetnoten met de standaarden en bronnen.

⁸ Wij onderscheiden de volgende bestuursgremia (inclusief de corresponderende Engelse termen):

Bestuur = executive + non-executive directors.

Directie = executive directors = uitvoerende bestuurders = raad van bestuur.

Commissarissen = non-executive directors = niet uitvoerende bestuurders.

Directie = management (VS).

⁹ <https://www.ondernemersplein.nl/artikel/one-tier-board-als-bestuursmodel/>.

¹⁰ Europese Commissie, februari 2014, *EU Anti-Corruptie Report*.

¹¹ OECD/ CleanGovBiz, *The rationale for fighting corruption*. <http://www.oecd.org/cleangovbiz/49693613.pdf>.

¹² OESO, 2004, *OECD Principles of Corporate Governance*.; VN, 2006, *Guidance on Good Practices in Corporate Governance Disclosure*.

B Toepassing van het duurzaamheidsbeleid

Financieren en beleggen behoren tot de kernactiviteiten van ons. Het gaat om beleggingen in landen via staatsobligaties, financieringen van projecten via kredieten, en beleggingen in ondernemingen, instellingen en (semi)overheden via aandelen en obligaties. De selectiecriteria die gelden voor woningcorporaties, waterschappen, microfinancieringsinstellingen en staatsobligaties zijn uitgewerkt in aparte beleidsstukken en/of in de *Handleiding ASN Duurzaamheidscriteria*.¹³ Hierin staan ook de criteria voor deze sectoren en onderwerpen met betrekking tot bestuur; deze worden in dit beleidsstuk dus niet verder behandeld. In dit beleidsstuk ligt de focus dus op (beursgenoteerde) ondernemingen.

Als belegger hebben we drie middelen ter beschikking: selectie van ondernemingen, engagement (dialoog) en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen. Hieronder staat kort hoe wij deze middelen inzetten in relatie tot bestuur.

Bestuur en de selectie van ondernemingen

Wij gebruiken de criteria uit dit beleidsstuk bij het duurzaamheidsonderzoek naar ondernemingen. Op basis hiervan bepalen we welke ondernemingen worden opgenomen in ons beleggingsuniversum. Dit is de *pool* van ondernemingen waarin wij kunnen beleggen. Ook gebruiken we de criteria bij het heronderzoek van ondernemingen die al opgenomen zijn in ons beleggingsuniversum.

Bestuur en engagement met ondernemingen

Om de vier jaar toetsen we elke onderneming opnieuw aan de duurzaamheidscriteria. Hieruit kan blijken dat de onderneming niet meer voldoet aan de criteria die wij op het gebied van het thema bestuur stellen. Als we dit constateren, brengen we de onderneming op de hoogte van de punten waarop zij niet meer voldoet. Als bij heronderzoek blijkt dat de onderneming nog steeds niet voldoet op deze punten, kunnen wij haar verwijderen uit het universum. Soms gaan wij (tussentijds) engagement aan met een onderneming naar aanleiding van ernstige negatieve berichten over de onderneming.

Bestuur en stemmen op aandeelhoudersvergaderingen

Wij hebben stemrecht op aandeelhoudersvergaderingen van ondernemingen als wij in een onderneming beleggen. Het stembeleid voor de samenstelling en beloning van het bestuur staan in kaders in hoofdstuk C.1 Samenstelling en beloning bestuur. Meer informatie vindt u in het Stembeleid.

Rol als aanjager van de duurzaamheid

Ook buiten haar bancaire activiteiten om kunnen wij zich inzetten voor maatregelen die beter bestuur stimuleren in samenhang met andere belangen, zoals mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. Zo kunnen we bijvoorbeeld maatschappelijke organisaties die onze visie op bestuur delen, steunen met publiciteit of door bijdragen aan hun acties. Ook kunnen we standpunten innemen – telkens na een zorgvuldige afweging – in maatschappelijke discussies over onderwerpen die betrekking hebben op bestuur.

¹³ Zie hiervoor de beleidsstukken Wonen en Werken, Microfinanciering, en de Handleiding ASN Duurzaamheidscriteria.

C Duurzaamheidscriteria voor ondernemingen

Hieronder staan onze duurzaamheidscriteria en beoordelingsrichtlijnen op het gebied van bestuur bij ondernemingen. Deels zijn dit algemene criteria, zoals gedragsregels, ethisch handelen en respect voor de lokale rechtsorde. Daarnaast gaan wij specifiek in op corruptie en op belastingontduiking en -ontwijking.

De criteria worden per onderwerp behandeld en zijn voorzien van verklarende kaders. Voor alle absolute en relatieve criteria hieronder geldt dat ze van toepassing zijn ongeacht de onderzoekscategorie waarin de onderneming valt.¹⁴ Wij keuren alleen ondernemingen goed die aan de beoordelingsrichtlijnen voldoen.¹⁵

C.1 Samenstelling en beloning bestuur¹⁶

Wij verwachten van ondernemingen dat zij open en transparant zijn en dat zij integer handelen. De samenstelling en beloning van het bestuur zijn hiervoor een belangrijke graadmeter.

De samenstelling van het bestuur gaat over de diversiteit binnen een bestuur. Wij verwachten van ondernemingen dat zij transparant zijn over de samenstelling van het bestuur. Het is goed als zich meerdere onafhankelijke leden¹⁷ in het bestuur bevinden, omdat dit het risico op belangenconflicten vermindert.¹⁸ Ook belangrijk vinden wij de diversiteit van het bestuur. Idealiter is het bestuur een afspiegeling van de samenleving(en) waarin de onderneming actief is. Wereldwijd zijn vrouwen ondervetegenwoordigd in besturen. Daarom zien we graag dat ondernemingen streven naar een evenwichtiger verdeling tussen mannen en vrouwen. De diversiteit van het bestuur gaat ook over andere vormen van diversiteit, zoals cultuur en leeftijd. Bij voorkeur wegen ondernemingen alle verschillende vormen van diversiteit mee in de selectie van bestuurders.

Stembeleid over de samenstelling van het bestuur:

Wij stemmen over het algemeen voor de aanstelling van directieleden en/of commissarissen, behalve wanneer wij twijfelen aan:

- de vaardigheden en ervaring van directieleden en commissarissen, ook op het gebied van mensenrechten, klimaat en biodiversiteit;
- de diversiteit in de directie en de raad van commissarissen: als na de benoeming meer dan 70% van de directieleden of commissarissen van hetzelfde geslacht zijn, stemmen we tegen alle nieuw genomineerden van dat geslacht;
- de onafhankelijkheid van een commissaris, bijvoorbeeld wanneer deze zakelijke banden heeft met de onderneming;
- de aanwezigheid van een commissaris bij vergaderingen: als een commissaris bij minder dan driekwart van de vergaderingen aanwezig is en dat niet afdoende onderbouwt, wordt een herbenoeming niet goedgekeurd;
- onbesproken gedrag: zo mogen bestuurders niet zijn veroordeeld voor crimineel gedrag en mogen er geen juridische procedures tegen hen zijn aangespannen door aandeelhouders;
- getalsmatige realiseerbaarheid;
- belangenverstrengeling.

¹⁴ Voordat we een onderneming onderzoeken, beoordelen we eerst of zij actief is in (hoog)risicolanden en in risicosectoren. Op basis van deze analyse stellen we het onderzoeksniveau vast. Zie de Handleiding ASN Duurzaamheidscriteria voor een verdere uitwerking van onze risicoanalyse en de daaruit voortvloeiende onderzoekscategorieën.

¹⁵ Zie voor een verdere toelichting op de beoordelingsrichtlijnen de Handleiding ASN Duurzaamheidscriteria.

¹⁶ OESO, 2004, *OECD Principles of Corporate Governance*. ; VN, 2006, *Guidance on Good Practices in Corporate Governance Disclosure*. ; Eerlijke Bankwijzer, 2014, 14e update ; Global Reporting Initiative, *G4 Reporting Principles and Standard Disclosure*, p. 36-41.

¹⁷ Onafhankelijke leden kunnen gedefinieerd worden als leden die: 1) van buiten de onderneming komen (ze zijn niet werkzaam (geweest) voor de onderneming gedurende het uitoefenen van de functie of voor een bepaalde periode) en 2) geen voordelen van de onderneming hebben ontvangen behalve de vergoeding voor de bestuurswerkzaamheden. <http://www.monard-dhulst.be/-/de-onafhankelijkheid-van-bestuurders-in-beursgenoteerde-vennootschappen>.

¹⁸ Het bestuur is er verantwoordelijk voor dat een onderneming voldoet aan de doelstellingen van belanghebbenden (*stakeholders*) en dat zij toekomststrategieën ontwikkelt om haar welvaart te bevorderen. <http://epublications.bond.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1197&context=ijbf>.

Naast de samenstelling van het bestuur is ook de beloning van het bestuur van belang. Inkomensverschillen zijn de afgelopen decennia in de meeste landen toegenomen. De vermogensongelijkheid is groter dan de inkomensongelijkheid.¹⁹ Deze vermogens- en inkomensongelijkheid vergroot de kloof tussen de allerarmsten en allerrijksten.²⁰ Wij hechten belang aan een rechtvaardiger verdeling van welvaart en daar horen rechtvaardige beloningen bij. In ons mensenrechtenbeleid besteden wij aandacht aan leefbaar loon.²¹ Daarmee richten wij ons op de mensen met de laagste lonen.

In dit beleidsstuk ligt de nadruk op het ondernemingsbestuur en dus op de beloning van het bestuur en de (top)managers. De laatste jaren is daar veel maatschappelijke verontwaardiging over. Dit komt doordat men de lonen en de eenmalige of structurele bonussen als excessief en/of onrechtvaardig ziet. Deze verontwaardiging is er niet voor niets. De lonen van 'gewone' werknemers zijn de afgelopen jaren nauwelijks gestegen, terwijl de beloning van bestuurders wel (flink) is toegenomen. In veel gevallen komt dit vooral doordat het bestuur naast het vaste loon ook een variabele beloning, een bonus, krijgt.²² In Europa zijn er verschillen tussen het laagste en hoogste loon in ondernemingen van een factor 50 of meer. In de VS is een verschil van een factor 100 al geen uitzondering meer.²³ De website PayScale maakt voor de Amerikaanse markt inzichtelijk dat dit verschil in loon excessieve vormen kan aannemen. Zo verdient de CEO van Wal-Mart Stores meer dan duizend maal zoveel als de gemiddelde werknemer.²⁴

Vanwege deze toename van de belonings- en inkomensverschillen vinden wij de beloning van het bestuur een belangrijk thema. We hebben hiervoor criteria opgesteld. Ons stembeleid is ons belangrijkste middel om hier uitvoering aan te geven.

Stembeleid over de beloning van het bestuur

Wij stemmen voor een beloningsbeleid van het bestuur waarin de beloning mede wordt bepaald door prestatie-indicatoren voor duurzaamheid. Tevens stemmen we voor beloningsbeleid en plannen voor *incentives* ((financiële) prikkels), tenzij we deze beschouwen als:

- excessief;
- niet gerechtvaardigd in de actuele marktomstandigheden;
- niet passend in de beloningsstructuur van de onderneming;
- niet passend in het licht van de financiële positie van de onderneming;
- niet passend in vergelijking met soortgelijke bedrijven.

Activiteiten:

De samenstelling en beloning van het bestuur is voor iedere onderneming van belang. Bij grote (beursgenoteerde) ondernemingen zijn echter vaker excessen op het gebied van beloning. Ook is er minder diversiteit minder, voornamelijk met betrekking tot de man-vrouwverdeling.

Absolute criteria:

→ De onderneming is transparant over de samenstelling van het bestuur en over de taken en rollen die bestuurders hebben in het bestuur. De onderneming publiceert deze gegevens bijvoorbeeld op de bedrijfswebsite of in het jaarverslag.

¹⁹ IMF, IMF's Work on Income Inequality. <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2014/012314.pdf> p. 7.

²⁰ OECD, Income inequality and poverty. <http://www.oecd.org/social/soc/inequality-and-poverty.htm>.

²¹ In veel landen is het (wettelijke) minimumloon lager dan een leefbaar loon. Daardoor kunnen veel gezinnen niet in hun basisbehoeften voorzien. Wij beoordelen de onderneming positief als zij haar werknemers een leefbaar loon biedt, want in onze ogen hebben mensen overal ter wereld recht op een leefbaar loon. De productieketens van de meeste multinationals zijn echter nog niet zover.

²² W. Vermeend en R. van der Ploeg, Onvrede over topbeloningen. Telegraaf, 28 juni 2014.

²³ Idem.

²⁴ <http://www.payscale.com/data-packages/ceo-income-2013/fortune-100>.

Relatieve criteria:

- Er zijn geen ernstige misstanden bekend bij de onderneming met betrekking tot de beloning van het bestuur.
- De onderneming heeft meerdere onafhankelijke leden in het bestuur zitten.
- De onderneming houdt bij de selectie van bestuurders rekening met de diversiteit van het bestuur, waaronder de verdeling over vrouwen en mannen.
- De onderneming is transparant over en beloning van het bestuur.
- De beloning van het bestuur wordt mede afhankelijk gesteld van prestaties op het gebied van duurzaamheid.
- De variabele beloning is mede op langetermijndoelen gebaseerd.

C.2 Gedragsregels en ethisch handelen²⁵

We beleggen alleen in ondernemingen die gedragsregels hebben opgesteld. Doel van deze regels is ongewenst handelen van werknemers en/of van de onderneming en haar dochteronderneming(en) tegen te gaan. Voorbeelden van ongewenst handelen zijn fraude en oplichting (vormen van bedrog), witwassen en belangenverstrengeling. De ethische normen en waarden van een onderneming kunnen vastgelegd worden in een gedragscode (*code of conduct*). In de gedragscode kan worden uitgelegd hoe misstanden gemeld kunnen worden, dus of er een klokkenluidersregeling is. Om de gedragsregels te handhaven kan een onderneming werknemers verplichten een contract te tekenen waarin staat dat zij de gedragsregels hebben gelezen en begrijpen. Ook kan de onderneming een *compliance officer*²⁶ aanstellen die ook verantwoordelijk is voor de naleving van de gedragscode.

Definities gerelateerd aan gedragsregels en ethisch handelen²⁷

- **Belangenverstrengeling**

Situatie waarin een persoon of de organisatie waar hij voor werkt (overheid, onderneming, mediaorganisatie of ngo) wordt geconfronteerd met de keuze tussen de eisen en plichten van de functie en zijn eigen belang.

- **Fraude**

Bedrog; bewust iemand misleiden om een oneerlijk of onwettig voordeel te behalen (financieel, politiek of anderszins). Landen beschouwen zulke vergrijpen als crimineel of als een inbreuk op het burgerlijk recht.

- **Verduistering**

Wanneer iemand met een functie bij een instelling, organisatie of onderneming zich geld of goederen die hem zijn toevertrouwd, op oneerlijke en illegale wijze toe-eigent of deze gebruikt of verhandelt, met als doel persoonlijk gewin of andere activiteiten.

- **Witwassen**

Het verbergen van de afkomst, eigendom of bestemming van geld dat illegaal of oneerlijk is verkregen door het onder te brengen in wettige economische activiteiten.

Absolute criteria:

- De onderneming heeft beleid of gedragsregels opgesteld waarin staat wat de onderneming verstaat onder ethisch handelen.
- Er zijn geen berichten waaruit naar voren komt dat de onderneming haar eigen gedragsregels en/of de gedragsregels die gelden voor haar sector, stelselmatig overtreedt.

Relatieve criteria:

- De onderneming beschrijft in detail wat zij verstaat onder ethisch handelen, bijvoorbeeld door voorbeelden te geven.
- De onderneming geeft aan welke maatregelen zij treft als er misstanden worden ontdekt.
- De onderneming borgt de gedragsregels en het ethisch handelen door bijvoorbeeld werknemers de gedragsregels te laten ondertekenen, een klokkenluidersregeling op te stellen en iemand (bijvoorbeeld de compliance officer) aan te stellen die verantwoordelijk is voor de naleving van de gedragscode.

²⁵ Global Reporting Initiative, *G4 Reporting Principles and Standard Disclosure*, p. 41-42.

²⁶ Een *compliance officer* is een persoon die is aangesteld om toe te zien op de naleving van wet- en regelgeving in de organisatie.

²⁷ Voor het opstellen van de definities is gebruikt: Transparency International, *The Anti-Corruption Plain Language Guide*, 2009.

C.3 Corruptie²⁸

We beleggen alleen in ondernemingen die beleid hebben om corruptie tegen te gaan. De maatschappelijke kosten van corruptie zijn immers hoog (zie kader hieronder). Corruptie kan gedefinieerd worden als misbruik van toevertrouwde macht in eigen voordeel. Dit misbruik kan financieel en niet-financieel zijn. Er bestaan verscheidende vormen van corruptie, waaronder omkoping, afpersing en faciliterende betalingen (zie kader voor de uitleg van deze begrippen). Wij verwachten van ondernemingen dat zij corruptie tegengaan en uitleggen wat zij verstaan onder corruptie. Dit kan door beleid hiervoor op te stellen, evenals door (de vormen van) corruptie te behandelen in de gedragscode. Het is goed als de onderneming daarbij het onderscheid erkent tussen passieve corruptie (het aannemen van steekpenningen en vormen van omkoping, zoals cadeaus en vermaak) en actieve corruptie (het aanbieden van steekpenningen en vormen van omkoping, waarmee de onderneming iets probeert te bewerkstelligen).

Effecten corruptie

*'Corruptie is een verraderlijke plaag, die een breed scala aan ondermijnende effecten heeft op samenlevingen. Corruptie ondermijnt de democratie en de rechtsstaat, leidt tot schendingen van mensenrechten, ontwricht markten, tast de kwaliteit van leven aan en laat georganiseerde misdaad, terrorisme en andere bedreigingen voor de veiligheid van mensen bloeien.'*²⁹ – aldus Kofi Annan, secretaris-generaal van de Verenigde Naties in 2003.

Zoals eerder vermeld werd, wordt geschat dat corruptie de economie van de Europese Unie € 120 miljard per jaar kost³⁰, dat er wereldwijd meer dan \$1 miljard wordt betaald aan steekpenningen en dat de kosten van corruptie gelijk staan aan meer dan vijf procent van het wereldwijde bruto binnenlands product.³¹ Daarnaast heeft corruptie een negatieve sociale, economische en politieke impact, evenals een negatieve impact op het milieu³²:

- **Politieke impact**

Corruptie heeft op twee manieren politieke impact. Zij kan politieke processen beïnvloeden, zoals verkiezingen en de financiering van politieke partijen. Daarmee ondermijnt zij de heerschappij van het volk en daarmee de basis van de democratie. Corruptie kan er ook voor zorgen dat publieke basisvoorzieningen niet worden geleverd, doordat geld bijvoorbeeld wordt besteed aan prestigeprojecten in plaats van aan gezondheidszorg. Daardoor verliest de overheid haar legitimiteit en geloofwaardigheid.

- **Socio-economische impact**

Zoals hierboven al genoemd is, kan corruptie ertoe leiden dat geld niet of in mindere mate besteed wordt aan basisvoorzieningen zoals onderwijs en gezondheidszorg. Hierdoor worden voornamelijk arme mensen geraakt doordat zij veelal geen toegang hebben tot degenen die besluiten nemen. Deze toegang is in corrupte samenlevingen nodig om bepaalde goederen en diensten te verkrijgen.

- **Economische impact**

Corruptie verstoort marktmechanismen, zoals eerlijke concurrentie, en ontmoedigt binnen- en buitenlandse investeringen.

- **Milieu-impact**

Corruptie kan leiden tot vervuilende projecten en plundering van natuurlijke hulpbronnen zoals hout, edelstenen en mineralen.

Uit onderzoek van Transparency International blijkt dat corruptie het laagst is in Noord-Europa, Noord-Amerika, Australië en Japan.³³ Dit wil echter niet zeggen dat ondernemingen die gevestigd zijn in deze regio's niet betrokken kunnen zijn bij corruptie, aangezien veel van deze ondernemingen ook actief zijn in landen waar meer corruptie is. Belangrijk is ook dat voor omkoping (en dus ook faciliterende betalingen) twee partijen nodig zijn: de ontvanger en de betaler.

²⁸ Door verschillende internationale standaarden wordt aandacht besteed aan anti-corruptie. Zie bijvoorbeeld: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) 'Verdrag inzake bestrijding van omkoping van buitenlandse ambtenaren bij internationale zakelijke transacties' en het Verdrag van de Verenigde Naties tegen corruptie (UNCAC) in december 2005. Daarnaast is anti-corruptie het tiende beginsel van het VN Global Compact, als ondernemingen zich committeren aan de Global Compact dan moeten ze elke vorm van corruptie tegengaan, inclusief afpersing en omkoping.

²⁹ <http://www.un.org/News/Press/docs/2003/sgsm8977.doc.htm>

³⁰ Europese Commissie, februari 2014, *EU Anti-Corruption Report*.

³¹ OECD/ CleanGovBiz, *The rationale for fighting corruption*. <http://www.oecd.org/cleangovbiz/49693613.pdf>.

³² Eerlijke Bankwijzer, 2014, 14e update, p. 58. ; OECD/ CleanGovBiz, *The rationale for fighting corruption*.

³³ <http://cpi.transparency.org/cpi2013/>.

Definitie van corruptie en vormen van corruptie³⁴

- **Corruptie**

Misbruik voor eigen gewin van de macht die iemand is toevertrouwd. Corruptie kan worden onderverdeeld in corruptie op grote schaal³⁵, corruptie op kleine schaal³⁶ en politieke corruptie³⁷, afhankelijk van de hoeveelheid geld die ermee verloren gaat en de sector die het betreft.

- **Omkoping**

Het aanbieden, beloven, geven, accepteren of uitlokken van een voordeel dat dient als prikkel voor een handeling die illegaal of onethisch is of het vertrouwen beschaamt. Prikkelers zijn er in de vorm van giften, leningen, honoraria, beloningen en andere voordelen (belastingen, diensten, giften etc.).

- **Faciliterende betalingen**

Een kleine steekpenning, oftewel een betaling om zaken te vergemakkelijken, versnellen of versoepelen. Doel hiervan is de uitvoering van een werkpraktijk of noodzakelijke handeling waarop de betaler volgens de wet of anderszins recht heeft, te verzekeren of bespoedigen.

- **Afpersing**

Wanneer iemand direct of indirect gebruikmaakt van de toegang die hij heeft tot kennis of een machtspositie, om op basis van dwingende bedreigingen onverdiende samenwerking of compensatie te eisen.

Activiteiten:

De kans op corruptie is hoger bij (grote) financiële transacties, (grote) infrastructuur- of bouwprojecten en internationaal opererende ondernemingen die veel opdrachten van overheden krijgen.

Absolute criteria:

→ De onderneming heeft beleid om corruptie tegen te gaan.

→ De onderneming is niet betrokken bij ernstige en/of structurele controversen³⁸ die gerelateerd zijn aan corruptie.

Relatieve criteria:

→ De onderneming heeft uitgebreid beleid en procedures opgesteld en beschrijft welke maatregelen zij treft als er misstanden worden ontdekt.

→ De onderneming heeft iemand (bijvoorbeeld de *compliance officer*) aangesteld die verantwoordelijk is voor de naleving van het beleid met betrekking tot corruptie. Dit kan bijvoorbeeld door interne en/of externe audits uit te voeren.

C.4 Respect voor lokale rechtsorde

We verwachten van ondernemingen dat ze respectvol omgaan met de samenleving waarin zij, hun dochterondernemingen en leveranciers ondernemen. Dit houdt in dat ze respect hebben voor de lokale rechtsorde. Ze overtreden bijvoorbeeld niet de nationale wetten doordat ze fraude plegen of (belasting)wetten en regels misbruiken. Dit geldt vooral in armere landen waar overheden over onvoldoende middelen, kennis en capaciteit beschikken om misbruik tegen te gaan. Wij verlenen geen medewerking aan dergelijke activiteiten, in welk land dan ook, en raden dit ook klanten af. Als nationale wetten of gebruiken conflicteren met internationale standaarden, verwachten wij dat ondernemingen de standaarden volgen die de meeste bescherming bieden, en dat deze niet conflicteren met onze criteria voor mensenrechten, biodiversiteit en klimaat.

³⁴ Voor het opstellen van de definities is gebruikt: Transparency International, *The Anti-Corruption Plain Language Guide*, 2009.

³⁵ Grand Corruption: Acts committed at a high level of government that distort policies or the central functioning of the state, enabling leaders to benefit at the expense of the public good.

³⁶ Petty Corruption: Everyday abuse of entrusted power by low- and mid-level public officials in their interactions with ordinary citizens, who often are trying to access basic goods or services in places like hospitals, schools, police departments and other agencies.

³⁷ Political Corruption: Any contribution, made in cash or in kind, to support a political cause. Examples include gifts of property or services, advertising or promotional activities endorsing a political party, and the purchase of tickets to fundraising events. Wij zien niet iedere politieke bijdrage van een onderneming als corruptie. We hebben wel criteria opgenomen met betrekking tot het geven van politieke bijdragen door ondernemingen, zie hiervoor Lobby en politieke bijdrage, op pagina 12-13.

³⁸ We bepalen aan de hand van verschillende vragen of er sprake is van ernstige en/of structurele controversen. Wat is de omvang van de misstanden? Vinden ze structureel of op grote schaal plaats? Worden ze bewust gepleegd of gedoogd? Wat is de aard van de misstand(en)? Hoe reageert de onderneming?

Activiteiten:

De kans op schenden van lokale rechtsorde is groot bij (grote) financiële transacties, grote infrastructuurprojecten en internationaal opererende ondernemingen die veel opdrachten van (semi)overheden krijgen.

Absolute criteria:

- De onderneming respecteert de lokale rechtsorde. Er zijn geen berichten dat zij stelselmatig de lokale wet overtreedt of betrokken is bij fraude.
- De onderneming zet ook anderen niet aan de lokale wetten en eigen en/of sectorspecifieke gedragscodes te overtreden.
- Als er een conflict is tussen nationale wetten of gebruiken en internationale standaarden, volgt de onderneming de hoogste norm.³⁹

C.5 Belastingontduiking en belastingontwijking⁴⁰

We verwachten van ondernemingen dat zij op een rechtvaardige manier omgaan met het betalen van belastingen. We willen dat ondernemingen geen misbruik maken van belastingwetten of belastingparadijzen. En dat als een onderneming bedrijfsspecifieke belastingafspraken maakt met een land hierover transparant is; net als dat zij, voor zover mogelijk, transparant is over eventuele betrokkenheid bij belastingzaken in een land. Wij sluiten ondernemingen uit die zich schuldig maken aan belastingontduiking.

Veel landen hebben afspraken met elkaar gemaakt in belastingverdragen over de vraag welk land het recht heeft om grensoverschrijdende activiteiten te belasten, en tegen welk tarief.⁴¹ Deze afspraken zijn gemaakt om dubbele heffingen (*double taxation*) te voorkomen. Dubbele heffing houdt in dat ondernemingen over dezelfde inkomsten tweemaal belasting moeten betalen. Helaas maken deze afspraken het ook mogelijk dat ondernemingen belasting ontwijken door misbruik te maken van de regels.⁴² Hoewel wij begrijpen dat ondernemingen dubbele heffingen willen voorkomen, vinden wij dat ondernemingen geen misbruik mogen maken van deze regels en niet betrokken mogen zijn bij belastingontwijking. Daarom sluiten wij ondernemingen uit waar ernstige en/of stelselmatige controversen naar boven komen met betrekking tot het betalen van belastingen, vooral als dit ontwikkelingslanden (non-OESO-landen) benadeelt. Als er berichten zijn over ernstige controversen van een onderneming die opgenomen is in ons beleggingsuniversum, vragen wij de onderneming om een toelichting. Op basis van het antwoord van de onderneming en van overige bronnen beoordelen wij of er sprake is van stelselmatige controversen en in hoeverre de onderneming adequaat op de betreffende berichten reageert. Idealiter rapporteren ondernemingen hoeveel belasting zij betalen in elk land waar zij actief zijn (*country-by-country reporting*) en zetten dat in de financiële context van bijvoorbeeld de verkopen, omzet en/of het aantal werknemers in dat land.

³⁹ Zolang deze niet conflicteert met onze criteria voor mensenrechten, biodiversiteit en klimaat.

⁴⁰ De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) besteedt aandacht aan belasting in de OESO Richtlijnen voor Multinationals en de OESO Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting.

⁴¹ Een verslag gecoördineerd door Eurodad. Hidden profits: the EU's role in supporting an unjust global tax system 2014.

⁴² Een verslag gecoördineerd door Eurodad, Giving with one hand and taking with the other: Europe's role in tax-related capital flight from developing countries 2013.

Belastingontwijking: letter of geest van de wet volgen?

'De strategieën om ondernemingsbelasting te plannen mogen technisch gezien wettelijk zijn en afhankelijk van zorgvuldig geplande interacties tussen diverse belastingregels en –uitgangspunten, het uiteindelijke resultaat ervan is dat de basis van de ondernemingsbelasting van veel landen wordt uitgehold op een manier die niet de bedoeling is van het beleid van het land.' – OESO.

Zoals uit het citaat van de OESO naar voren komt, doen ondernemingen niets illegaals als zij belasting ontwijken. Ondernemingen zien belasting betalen van oudsher als een kostenpost. Daarom proberen zij de belastingafdracht te minimaliseren met behulp van slimme constructies en/of door zich te vestigen in landen waar een gunstig belastingklimaat heerst. Met andere woorden: door belastingplanning. Kan dit als moreel en ethisch verantwoord gezien worden? Is er sprake van een rechtvaardige lastenverdeling? Want:

'Ondernemingen moeten een belangrijke rol spelen in samenlevingen wereldwijd, en een van hun bijdragen is het betalen van belasting. Deze belastingbetalingen zijn onmisbaar; ze maken het overheden mogelijk het land te voorzien van infrastructuur, de arbeidskrachten van de toekomst op te leiden en te betalen voor essentiële diensten.' – Katharine Teague, Senior Private Sector Adviser, Christian Aid.

Ondernemingen die belasting ontwijken maken wel gebruik van de openbare voorzieningen en infrastructuur van een land, maar dragen niet of nauwelijks bij aan de financiering hiervan.

Waarom is belastingontwijking een probleem?

Hoewel belastingontwijking wereldwijd voorkomt, is belastingontwijking extra nadelig voor ontwikkelingslanden. De OESO schat dat belastingparadijzen Afrika meer kosten aan verloren inkomsten dan het continent ontvangt aan hulp van ontwikkelde landen.⁴³ De Britse organisatie Christian Aid schat dat ontwikkelingslanden jaarlijks \$ 160 miljard aan belastinginkomsten mislopen door belastingontduiking en –ontwijking door ondernemingen.⁴⁴ Dit is een enorme inkomstenderving voor deze landen, waar – wegens een grote informele economie – nationale inkomsten uit belasting vaak ook al laag zijn. Dit houdt in dat deze landen minder geld kunnen besteden aan bestrijding van armoede en aan gezondheidszorg, onderwijs en infrastructuur.⁴⁵

Definities⁴⁶

- **Belastingontwijking**

In het algemeen wordt de term belastingontwijking gebruikt voor regeling(en) van een belastingbetaler die zijn bedoeld om de belastingdruk te verlagen. Hoewel de regeling strikt legaal kan zijn, is zij tegenstrijdig met de intentie van de wetgeving die gevolgd zou moeten worden.

- **Belastingontduiking**

In het algemeen wordt de term belastingontduiking gebruikt voor illegale regelingen waarbij belastingverplichting of -aansprakelijkheid wordt verborgen of niet wordt gemeld. Met andere woorden: de belastingbetaler betaalt minder belasting dan hij wettelijk verplicht is doordat hij inkomen of informatie verborgen houdt voor de belastingautoriteiten.

- **Belastingparadijs**

Een belastingparadijs is een land dat een lage of geen belasting oplegt. Ondernemingen gebruiken dergelijke landen om belasting te ontwijken die zij verschuldigd zouden zijn in een land met hogere belastingtarieven.

⁴³ Sustainalytics, 2013, *Multi-National Corporations and Tax Transparency: Issues for Responsible Investors*, p. 6.

⁴⁴ Eerlijke Bankwijzer, 2014, 14e update, p. 58.

⁴⁵ Sustainalytics, 2013, *Multi-National Corporations and Tax Transparency: Issues for Responsible Investors*, p. 7.

⁴⁶ OESO, Glossary of terms: <http://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm#T>.

Activiteiten:

Belastingontwijking is een groter risico bij multinationals. Vooral zij kunnen profiteren van zogenaamde 'agressieve belastingplanning'. Kleine en middelgrote ondernemingen kunnen dit in veel mindere mate omdat zij niet beschikken over de middelen om hun belastingplanning over te laten aan specialisten op het gebied van belastingplanning.⁴⁷

Absolute criteria:

- De onderneming maakt zich niet schuldig aan belastingontduiking.
- Er zijn geen ernstige en/of stelselmatige controversen met betrekking tot belastingontwijking, waardoor vooral ontwikkelingslanden (niet-OESO-landen) benadeeld worden.

Relatieve criteria:

- De onderneming is transparant over haar belastingafdracht en meldt in welke landen zij belasting afdraagt.
- De onderneming is transparant over de verkregen belastingovereenkomsten en waar mogelijk over de uitkomst van eventuele belastingzaken.
- De onderneming is transparant over haar beleid voor belastingafdracht. Idealiter staat in dit beleid dat de onderneming door middel van belasting een eerlijke bijdrage wil leveren aan de samenlevingen waar zij actief is.
- De onderneming committeert zich aan toonaangevende standaarden, zoals de GRI performance indicator on Tax of de OESO Guidelines, Chapter XI Taxation, principle 1 + par 104 of the commentary.⁴⁸

C.6 Lobbyactiviteiten en politieke bijdragen

We verwachten van ondernemingen dat zij niet lobbyen voor of politieke bijdragen geven aan activiteiten die in strijd zijn met onze duurzaamheidscriteria op gebied van mensenrechten, biodiversiteit en klimaat. Twee voorbeelden van een lobbyactiviteiten die tegen onze duurzaamheidscriteria zijn, zijn de lobby die verwarring zaait over de invloed van de mens op de opwarming van de aarde en de wapenlobby.

Ondernemingen kunnen ook lobbyen voor activiteiten die wel in overeenstemming zijn met onze duurzaamheidscriteria of zelfs duurzaamheid bevorderden. Zo hebben wij zelf gelobbyd voor het verbod op investeringen in clustermunitie. Het is goed als een onderneming transparant is over de bedragen die zij uitgeeft aan lobbyactiviteiten of aan politieke bijdragen.

Definities⁴⁹:**• Lobbyen**

Elke activiteit die is bedoeld om het beleid en de beslissingen van een overheid of instelling te sturen in de richting van een bepaald doel of resultaat. Zelfs als dergelijke activiteiten wettelijk zijn toegestaan, kunnen zij ontwrichtend werken als de mate van invloed – van ondernemingen, verenigingen, organisaties en personen – buitenproportioneel is.

• Politieke bijdrage

Elke bijdrage in contanten of in natura om een politiek doel te ondersteunen. Bijvoorbeeld schenking van eigendom of diensten, advertenties en promotionele activiteiten die een politieke partij steunen, en de aankoop van kaartjes voor evenementen voor de inzameling van geld.

• Political Action Committees (PAC)

PAC's worden in de Verenigde Staten door onder andere ondernemingen gebruikt om bijdragen van personen te bundelen en vervolgens te verspreiden onder politieke kandidaten of politieke partijen. PAC's kunnen ook zelfstandig geld besteden aan politieke activiteiten.

⁴⁷ Sustainalytics, 2013, *Multi-National Corporations and Tax Transparency: Issues for Responsible Investors*, p. 8. ;

Een verslag gecoördineerd door Eurodad, *Giving with one hand and taking with the other: Europe's role in tax-related capital flight from developing countries 2013*, p. 10.

⁴⁸ Er zijn ook richtlijnen voor de sectoren olie en gas- en mijnbouw. Omdat wij niet in deze sectoren beleggen en ze niet financieren, zijn deze voor ons niet relevant.

⁴⁹ Transparency International, *The Anti-Corruption Plain Language Guide*, 2009.

Activiteiten

In bepaalde sectoren is het risico op lobbyen hoger, bijvoorbeeld in de farmaceutische industrie en de financiële sector. Ook in de landbouw en in de olie- en gasindustrie wordt veel gelobbyd. In de olie- en gasindustrie beleggen wij echter niet; beleggingen in de landbouw zijn in de toekomst misschien wel mogelijk.

Absolute criteria:

→ Voor zover bekend lobbyt de onderneming niet voor activiteiten die in strijd zijn met onze duurzaamheidscriteria, en geeft er geen politieke bijdragen aan.

Relatieve criteria:

→ De onderneming is transparant over het doel of de doelen waar zij voor lobbyt of waaraan zij politieke bijdragen geeft.
→ De onderneming maakt de bedragen die zij uitgeeft aan politieke bijdragen en aan lobbyactiviteiten openbaar.

C.7 Transparantie⁵⁰

Wij verwachten van ondernemingen dat zij transparant zijn over hun prestaties op het gebied van bestuur, klimaat, biodiversiteit en mensenrechten. Als een onderneming transparant is over deze prestaties, dan geeft dat aan dat zij bereid is verantwoording hierover af te leggen. Het is goed als de onderneming niet alleen haar positieve prestaties, maar ook haar negatieve prestaties op duurzaamheidsgebied publiceert. Het is ook goed als de onderneming laat zien dat zij belanghebbenden, zoals werknemers en omwonenden, raadpleegt.

• Transparantie

Transparantie is de eigenschap van overheden, ondernemingen, organisaties en personen om openheid te geven over informatie, regels, plannen, processen en handelingen. In principe hebben dragers van een openbaar ambt, ambtenaren, de managers en directeurs van ondernemingen en organisaties, en leden van raden van commissarissen en raden van toezicht de plicht om zichtbaar, voorspelbaar en begrijpelijk te handelen ter bevordering van medezeggenschap en verantwoordelijkheid.⁵¹

Absolute criteria:

→ De onderneming rapporteert of is transparant over haar duurzaamheidsbeleid, waaronder: bestuur, mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. Dit kan bijvoorbeeld door publicatie in het jaarverslag of op de website, of door antwoorden op vragen aan de onderneming.
→ De onderneming rapporteert volgens toonaangevende initiatieven, zoals het Global Reporting Initiative (GRI), de International Organization for Standardization (ISO), of soortgelijke initiatieven.

Relatieve criteria:

→ De onderneming rapporteert over haar prestaties – zowel de positieve als negatieve – op duurzaamheidsgebied en publiceert deze in het jaarverslag of op de website.
→ De onderneming rapporteert volgens sectorspecifieke richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI).
→ De onderneming stelt doelen voor duurzaamheid en laat de ontwikkeling van haar beleid en prestaties door de tijd heen zien.
→ De onderneming raadpleegt belanghebbenden.

⁵⁰ ISO 26000 ; Global Reporting Initiative; PRI.

⁵¹ Transparency International, *The Anti-Corruption Plain Language Guide*, 2009.

C.8 Ketenbeleid

Ondernemingen kunnen rechten schenden door hun eigen handelen of nalaten, maar ook door wat anderen doen. Daarbij gaat het om partijen die aan de onderneming gelieerd zijn, zoals bedrijfspartners, onderdelen in de 'waardeketen' en andere partijen die direct verbonden zijn met de bedrijfsvoering, producten of diensten. In de praktijk zijn dit vooral de leveranciers en afnemers van een onderneming. Wij verwachten van ondernemingen dat zij ketenbeleid hebben om te garanderen dat de leveranciers waar zij gebruik van maken, duurzaam handelen. Wij verwachten dat ondernemingen in hun ketenbeleid aandacht besteden aan mensenrechten, klimaat, biodiversiteit en bestuur. Voor het specifieke beleid voor elk van deze onderwerpen verwijzen we naar de diverse beleidsdocumenten.⁵² In het beleidsstuk *Handleiding ASN Duurzaamheidscriteria* staat omschreven welke criteria wij bij de selectie van ondernemingen hanteren, en hoe wij hier in ons onderzoek mee omgaan. Hieronder staan de criteria waarop wij het ketenbeleid van een onderneming beoordelen met betrekking tot bestuur. Wij zien graag dat ondernemingen van hun leveranciers verwachten dat zij corruptie, belastingontwijking en -ontduiking niet tolereren en gedragsregels hebben.

Relatieve criteria:

- De onderneming verwacht van haar leveranciers dat zij gedragsregels hebben opgesteld.
- De onderneming heeft ketenbeleid waarin staat dat leveranciers corruptie niet mogen tolereren.
- De onderneming heeft ketenbeleid waarin staat dat leveranciers belastingontwijking en belastingontduiking niet mogen tolereren.

⁵² In ons beleid voor mensenrechten, klimaat en biodiversiteit staan de criteria die wij voor deze onderwerpen hanteren als wij het ketenbeleid van een onderneming toetsen.

D Eigen bedrijfsvoering en bestuur

Dit beleidsstuk heeft betrekking op het onderzoek voor de selectie van ondernemingen, overheden en instellingen. Ook voor de eigen bedrijfsvoering hebben wij beleid voor bestuur. Als onderdeel van de Nederlandse retailbank de Volksbank zijn wij gebonden aan strikte wetten en regels.⁵³ Daarnaast sluiten wij ons voor onze eigen bedrijfsvoering aan bij de uitgebreide beleidsrichtlijnen, gedragsregels en programma's van de Volksbank. Een voorbeeld hiervan is dat de Volksbank geen relatie aangaat met personen of organisaties die het vertrouwen kunnen schaden. Customer Due Diligence (CDD) is bijvoorbeeld een hulpmiddel om dit te bewerkstelligen. Met een juiste toepassing van CDD voorkomen we dat de Volksbank wordt misbruikt voor verkeerde doeleinden. Belangrijke voorbeelden van misbruik in dit kader zijn witwassen, terrorismefinanciering en fraude. CDD vormt een onderdeel van onze integere bedrijfsvoering. Voor verdere informatie verwijzen we graag naar de website en het jaarverslag van de Volksbank.⁵⁴

⁵³ Wij zijn gehouden aan de Nederlandse wetgeving met betrekking tot bestuur. In Nederland is behoorlijk bestuur van organisaties en het toezicht op organisaties onder meer geregeld in het Burgerlijk Wetboek. Als financiële instelling zijn wij tevens gebonden aan bepalingen over bestuur die staan in de Wet op het financieel toezicht en aanverwante (lagere) regelgeving. Beursvennootschappen zijn bovendien onderworpen aan de Nederlandse Corporate Governance Code. Niet-beursgenoteerde ondernemingen leveren doorgaans de code vrijwillig na. Tot slot hebben de Nederlandse banken zichzelf sectorspecifieke principes opgelegd, deze staan in de Code Banken.

⁵⁴ Zie hiervoor: <https://www.devolksbank.nl/corporate-governance.html> en <https://www.devolksbank.nl/investor-relations/jaarverslagen.html>.

